

МІЖНАРОДНИЙ НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ «ІНТЕРНАУКА».

Серія: «Економічні науки»

INTERNATIONAL SCIENTIFIC
JOURNAL «INTERNAUKA».

Series: «Economic sciences»

ISSN 2520-2294 (print)
ISSN 2709-5444 (online)

№ 10 (78) / 2023

1 ТОМ

**МІЖНАРОДНИЙ НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ
«ІНТЕРНАУКА».**

Серія: «Економічні науки»

**INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL
«INTERNAUKA».**

Series: «Economic sciences»

НАУКОВЕ ФАХОВЕ ВИДАННЯ

*Свідоцтво
про державну реєстрацію
друкованого засобу масової інформації
КВ № 22443-12343Р*

№ 10 (78)

1 том

Київ 2023

ББК 65
УДК 33
М-43

Повний бібліографічний опис всіх статей Міжнародного наукового журналу «Інтернаука». Серія: «Економічні науки» представлено в: **Index Copernicus International (ICI); Polish Scholarly Bibliography; ResearchBib; Наукова періодика України.**

Журнал зареєстровано в міжнародних каталогах наукових видань та наукометричних базах даних: Index Copernicus International (ICI); Polish Scholarly Bibliography; ResearchBib; Ulrichsweb Global Serials Directory; Google Scholar; Наукова періодика України; Bielefeld Academic Search Engine (BASE); Electronic Journals Library; Open J-Gate; Academic keys; Staats- und Universitätsbibliothek Hamburg Carl von Ossietzky.

НАУКОВЕ ФАХОВЕ ВИДАННЯ

Видання включене до Переліку наукових фахових видань МОН України (категорія «Б»)

Наказ МОН України № 1643 від 28.12.2019

Спеціальності:

051 Економіка

071 Облік і оподаткування

072 Фінанси, банківська справа та страхування

073 Менеджмент

075 Маркетинг

076 Підприємництво, торгівля та біржова діяльність

241 Готельно-ресторанна справа

281 Публічне управління та адміністрування

292 Міжнародні економічні відносини

Засновники:

1. Київський кооперативний інститут бізнесу і права.
2. Приватна установа «Науково-дослідний інститут публічного права».
3. Громадська організація «Міжнародна академія освіти і науки».
4. Товариство з обмеженою відповідальністю «Фінансова Рада України».

У журналі опубліковані наукові статті з актуальних проблем економічної науки.

Для наукових працівників, викладачів, студентів економічних спеціальностей, працівників фінансово-кредитних установ та підприємницьких структур й інших зацікавлених осіб.

Матеріали публікуються мовою оригіналу в авторській редакції.

Редакція не завжди поділяє думки і погляди автора. Відповідальність за достовірність фактів, імен, географічних назв, цитат, цифр та інших відомостей несуть автори публікацій.

У відповідності із Законом України «Про авторське право і суміжні права», при використанні наукових ідей і матеріалів цієї збірки, посилання на авторів та видання є обов'язковими.

© Автори статей, 2023

© Міжнародний науковий журнал «Інтернаука».

Серія: «Економічні науки», 2023

ISSN 2520-2294 = Internauka. Seria: Ekonomičeskie nauki (Kiev)/Meždunarodnyj naučnyj žurnal "Internauka".
Seria: Ekonomičeskie nauki

Редакція:

Головний редактор: **Камінська Тетяна Григорівна** — доктор економічних наук, професор, в.о. ректора Київського кооперативного інституту бізнесу і права (Київ, Україна)

Редакційна колегія:

Бардаш Сергій Володимирович — доктор економічних наук, професор, професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування Київського кооперативного інституту бізнесу і права (Київ, Україна)

Безверхий Костянтин Вікторович — кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансового аналізу та аудиту Державного торговельно-економічного університету (Київ, Україна)

Белялов Талят Енверович — доктор економічних наук, доцент, завідувач кафедри підприємництва та бізнесу Київського національного університету технологій та дизайну (Київ, Україна)

Гринько Алла Павлівна — доктор економічних наук, професор, декан факультету менеджменту Харківського державного університету харчування та торгівлі (Харків, Україна)

Дмитренко Ірина Миколаївна — доктор економічних наук, доцент, професор Національного центру обліку та аудиту Національної академії статистики, обліку та аудиту (Київ, Україна)

Зось-Кіор Микола Валерійович — доктор економічних наук, професор, в.о. завідувача кафедри менеджменту і логістики Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка (Полтава, Україна)

Ільїн Валерій Юрійович — доктор економічних наук, професор, професор кафедри обліку, контролю та оподаткування агробізнесу ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» (Київ, Україна)

Клочан В'ячеслав Васильович — доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри менеджменту та маркетингу Миколаївського національного аграрного університету (Миколаїв, Україна)

Красноручький Олексій Олександрович — доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри організації виробництва, бізнесу та менеджменту Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка (Харків, Україна)

Курило Людмила Ізидорівна — доктор економічних наук, професор, професор кафедри маркетингу та управління бізнесом Національного університету «Києво-Могилянська академія» (Київ, Україна)

Левицька Світлана Олексіївна — доктор економічних наук, професор, професор кафедри обліку і аудиту Національного університету водного господарства та природокористування (Рівне, Україна)

Назаренко Інна Миколаївна — доктор економічних наук, професор, професор кафедри економічного контролю та аудиту Сумського національного університету (Суми, Україна)

Олійник-Данн Олена Олександрівна — доктор економічних наук, професор, професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування Київського кооперативного інституту бізнесу і права (Київ, Україна)

Охріменко Ігор Віталійович — доктор економічних наук, професор, проректор з навчальної та наукової роботи Київського кооперативного інституту бізнесу і права (Київ, Україна)

Паска Ігор Миколайович — доктор економічних наук, професор, декан економічного факультету Білоцерківського національного аграрного університету (Біла Церква, Україна)

Русіна Юлія Олександрівна — кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів та фінансово-економічної безпеки Київського національного університету технологій та дизайну (Київ, Україна)

Скриньковський Руслан Миколайович — кандидат економічних наук, професор, професор кафедри економіки підприємств та інформаційних технологій Закладу вищої освіти «Львівський університет бізнесу та права» (Львів, Україна)

Сопко Валерія Василівна — доктор економічних наук, професор, професор кафедри обліку та оподаткування Державного торговельно-економічного університету (Київ, Україна)

Танклевська Наталія Станіславівна — доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри економіки та фінансів Херсонського державного аграрного університету (Херсон, Україна)

Тарасенко Ірина Олексіївна — доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри фінансів та фінансово-економічної безпеки Київського національного університету технологій та дизайну (Київ, Україна)

Токар Володимир Володимирович — доктор економічних наук, професор, професор кафедри інженерії програмного забезпечення та кібербезпеки Державного торговельно-економічного університету (Київ, Україна)

Фоміна Олена Володимирівна — доктор економічних наук, доцент, завідувач кафедри обліку та оподаткування Державного торговельно-економічного університету (Київ, Україна)

Ходжаян Аліна Олександрівна — доктор економічних наук, професор, професор кафедри міжнародних економічних відносин Державного торгівельно-економічного університету (Київ, Україна)

Horska Elena — Dr.h.c.Prof. Dr. Ing Professor Marketing and Management, Dean of the Faculty of Economics and Management of the Slovak University of Agriculture in Nitra (Slovak Republic)

Imamov Khamdilla — PhD, доцент Ташкентського державного економічного університету (Ташкент, Узбекистан)

ЗМІСТ

ЕКОНОМІКА

- Чаченко Ольга Євгенівна, Кубай Оксана Григорівна,
Кирчата Ірина Миколаївна, Шевченко-Перепьолкіна Радислава Іванівна**
ІНВЕСТИЦІЙНА МОДЕЛЬ ВИТРАТ НА ПЕРСОНАЛ ПІДПРИЄМСТВА НА ОСНОВІ
АНАЛІЗУ ABC–XYZ..... 9
- Дудка Юрій Петрович**
КРЕАТИВНА ОСВІТА ЯК ЗАПОРУКА ЕКОНОМІЧНИХ ІННОВАЦІЙ:
ДОСВІД MEDIASTAR TV SCHOOL..... 15
- Біль Мар'яна Михайлівна**
ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОВЕДІНКИ НАСЕЛЕННЯ В УМОВАХ
ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ: ПРИКЛАД ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ..... 22
- Босак Андрій Остапович, Далик Володимир Петрович, Мазник Юрій Іванович,
Туліка Сергій Костянтинович, Мацевко Богдан Володимирович,
Прокопів Максим Володимирович, Старецький Арсен Орестович**
КАДРОВА БЕЗПЕКА У СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА 28
- Ванькович Любомир Ярославович, Далик Володимир Петрович,
Ткач Степан Володимирович, Ключук Роман Володимирович,
Торбич Андрій Віталійович, Тимкевич Тарас Сергійович, Торбич Богдан Віталійович**
УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТНИМИ ПЕРЕВАГАМИ ПІДПРИЄМСТВА..... 40
- Варналій Захарій Степанович, Пампуха Ігор Володимирович,
Федченко Олексій Петрович, Толок Ігор Вікторович**
СТВОРЕННЯ СТРУКТУРИ ПАСПОРТУ (СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО)
ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ЛЮДИНИ 52
- Далик Володимир Петрович, Павленчик Анатолій Олександрович,
Феник Володимир Орестович, Матвієвський Назар Анатолійович,
Федориґа Зорян Андрійович, Приступа Дмитро Андрійович**
ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ..... 62
- Далик Володимир Петрович, Чорній Богдан Ігорович,
Гарасим Людмила Степанівна, Бобко Олександр Володимирович,
Георгієвський Нікіта Костянтинович, Фар'ян Віталій Олегович**
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА..... 73
- Данилович Олена Тарасівна**
РОЛЬ ІНФРАСТРУКТУРНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
ПІДПРИЄМСТВ У ПОДОЛАННІ ПЕРЕШКОД НА ЇЇ ШЛЯХУ 86

Дивак Володимир Валерійович, Пурський Олег Іванович, Нечепуренко Андрій Ігорович, Селезньова Руслана Віталіївна, Юрченко Юрій Юрійович ПОБУДОВА ФІНАНСОВОЇ МОДЕЛІ ПІДПРИЄМСТВА В СИСТЕМІ PROJECT EXPERT	92
Смельянов Олександр Юрійович, Петрушка Тетяна Олексіївна, Гавриляк Анатолій Степанович ФОРМУВАННЯ МАСИВУ ІНФОРМАЦІЇ ДЛЯ УПРАВЛІННЯ ВПРОВАДЖЕННЯМ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ЕНЕРГОЗБЕРІГАЮЧИХ ТЕХНОЛОГІЙ	102
Квас Віктор Олексійович, Будякова Олена Юріївна, Романчук Марія Вячеславівна СУЧАСНИЙ СТАН НЕДЕРЖАВНОГО ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ	108
Келеберда Тарас Володимирович, Далик Володимир Петрович, Денека Василь Романович, Мигаль Тарас Васильович, Івачевський Андрій Михайлович, Бегейло Назарій Васильович СИСТЕМНІ ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК БІЗНЕС-СТРУКТУРИ.....	116
Козик Ірина Миколаївна ЕТАПИ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ НА ТЕРЕНАХ ПОСТІНДУСТРІАЛІЗМУ	126
Малінов Владислав Андрійович ІНТЕГРАЦІЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ТА МАШИННОГО НАВЧАННЯ У БІОЕНЕРГЕТИКУ, ЯК ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИЙ АСПЕКТ ОПТИМІЗАЦІЇ ВИКОРИСТАННЯ БІОЕНЕРГЕТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПЕРЕРОВНИХ ПІДПРИЄМСТВ	132
Мерінова Світлана Володимирівна, Добровольська Наталія Вікторівна, Половенко Людмила Петрівна МЕХАНІЗМ ВИБОРУ ТА ВПРОВАДЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКАМИ З КЛІЄНТАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ В СУЧАСНИХ РИНКОВИХ УМОВАХ	138
Мостова Катерина Антонівна ТРАНСФОРМАЦІЯ ТА УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДІВ І ФОРМ УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В РЕСТОРАННОМУ БІЗНЕСІ	145
Погребняк Андрій Тарасович СИСТЕМА АНТИКРИЗОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ПЕРСОНАЛУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	155
Смачило Валентина Володимирівна, Димченко Олена Володимирівна, Тараруєв Юрій Олександрович СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ	162
Тарлопов Ігор Олегович ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ	168
Шатіло Оксана Вадимівна ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА ПІДПРИЄМСТВАХ	173
Ярмус Степан Станіславович, Ярмус Тарас Богданович ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙ НА ПІДПРИЄМСТВІ	181
Яструбецька Леся Сергіївна МЕТОД ІСТОРИЧНОЇ АБДУКЦІЇ У ДОСЛІДЖЕННІ ГІБРИДНИХ АГРЕСІЙ НА МІЖДЕРЖАВНОМУ РІВНІ ТА В ПІДПРИЄМНИЦЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ	189

CONTENTS

ECONOMY

- Chatchenko Olga, Kubai Oksana, Kyrchata Iryna, Shevchenko-Perepolkina Radyslava**
THE INVESTMENT MODEL OF THE ENTERPRISE PERSONNEL COSTS BASED
ON ABC–XYZ ANALYSIS 9
- Dudka Yurii**
CREATIVE EDUCATION AS A CATALYST FOR ECONOMIC INNOVATIONS: INSIGHTS
FROM MEDIASTAR 15
- Bil Mariana**
TRANSFORMATIONS OF POPULATION ECONOMIC BEHAVIOR IN CONDITIONS
OF FULL-SCALE WAR: THE EXAMPLE OF LVIV REGION 22
- Bosak Andriy, Dalyk Volodymyr, Maznyk Yurii, Tulika Serhiy,
Matsevko Bohdan, Prokopiv Maksym, Staretskyi Arsen**
PERSONNEL SECURITY IN THE ECONOMIC SECURITY SYSTEM OF AN ENTERPRISE..... 28
- Vankovych Liubomyr, Dalyk Volodymyr, Tkach Stepan,
Kliuchuk Roman, Torbych Andrii, Tymkevych Taras, Torbych Bohdan**
MANAGEMENT OF ENTERPRISE COMPETITIVE ADVANTAGES..... 40
- Varnalii Zakharii, Pampukha Ihor, Fedchenko Oleksii, Tolok Ihor**
CREATION OF A PASSPORT STRUCTURE (SOCIO-ECONOMIC) TO ENSURE HUMAN
SOCIAL SECURITY 52
- Dalyk Volodymyr, Pavlenchuk Anatolii, Fenyk Volodymyr,
Matviievskiy Nazar, Fedoryha Zorian, Prystupa Dmytro**
FORMATION OF THE ANTI–CRISIS MANAGEMENT SYSTEM AT THE ENTERPRISE 62
- Dalyk Volodymyr, Chorniy Bogdan, Harasym Lyudmyla,
Bobko Oleksandr, Georgievskij Nikita, Farian Vitalii**
ENSURING THE EFFICIENCY OF THE ENTERPRISE 73
- Danylovych Olena**
THE ROLE OF INFRASTRUCTURAL SUPPORT OF INNOVATIVE ACTIVITY OF ENTERPRISES
IN OVERCOMING OBSTACLES ON ITS WAY 86
- Dyvak Volodymyr, Pursky Oleg, Nechepurenko Andrii,
Selezneva Ruslana, Yurchenko Yurii**
CONSTRUCTION OF THE FINANCIAL MODEL OF THE ENTERPRISE IN THE PROJECT
EXPERT SYSTEM 92
- Yemelyanov Olexandr, Petrushka Tetyana, Havryliak Anatolii**
FORMATION OF AN ARRAY OF INFORMATION FOR MANAGING THE IMPLEMENTATION
OF ENERGY-SAVING TECHNOLOGIES AT ENTERPRISES 102
- Kvas Viktor, Budiakova Olena, Romanchuk Mariia**
THE CURRENT STATE OF NON-STATE PENSION PROVISION IN UKRAINE..... 108

Keleberda Taras, Dalyk Volodymyr, Deneka Vasyl, Myhal Taras, Ivachevskiy Andrii, Beheilo Nazarii SYSTEMIC FACTORS OF INFLUENCE ON THE INNOVATIVE DEVELOPMENT OF A BUSINESS STRUCTURE	116
Kozyk Iryna STAGES OF DEVELOPMENT OF THE ECONOMIC SYSTEM IN THE AREAS OF POST-INDUSTRIALISM	126
Malinov Vladyslav INTEGRATION OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE AND MACHINE LEARNING INTO BIOENERGY AS AN ORGANIZATIONAL AND ECONOMIC ASPECT OF OPTIMIZING THE USE OF BIOENERGY POTENTIAL OF PROCESSING ENTERPRISES.....	132
Merinova Svitlana, Dobrovolska Natalia, Polovenko Liudmyla MECHANISM OF SELECTION AND IMPLEMENTATION OF THE INFORMATION SYSTEM OF MANAGEMENT OF RELATIONSHIPS WITH CLIENTS AT THE ENTERPRISE IN MODERN MARKET CONDITIONS	138
Mostova Kateryna TRANSFORMATION AND IMPROVEMENT OF METHODS AND FORMS OF MANAGEMENT ACTIVITY IN THE RESTAURANT BUSINESS	145
Pohrebniak Andrii THE SYSTEM OF ANTI-CRISIS MANAGEMENT OF PERSONNEL IN MODERN CONDITIONS ...	155
Smachylo Valentyna, Dymchenko Olena, Tararuiev Iurii STATE AND TRENDS OF INVESTMENT ACTIVITIES OF ENTREPRENEURSHIP ENTITIES IN UKRAINE	162
Tarloпов Ihor EVALUATING THE PERFORMANCE OF INSURANCE COMPANIES	168
Shatilo Oksana FORMATION OF STRATEGIC DEVELOPMENT OF INNOVATIVE PROCESSES AT ENTERPRISES	173
Yarmus Stepan, Yarmus Taras PROBLEMS OF INTRODUCING INNOVATIONS IN AN ENTERPRISE	181
Yastrubetska Lesya THE HISTORICAL ABDUCTION METHOD IN THE STUDY OF HYBRID CONFLICTS AT THE INTERSTATE LEVEL AND IN BUSINESS ACTIVITY	189

УДК 316.4:338.245

Варналій Захарій Степанович

*доктор економічних наук, професор,
професор кафедри фінансів*

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Varnalii Zakharii

D.Hab., Professor,

Professor of the Department of Finance

Taras Shevchenko National University of Kyiv

ORCID: 0000-0002-6654-8760

Пампуха Ігор Володимирович

*кандидат технічних наук, доцент,
начальник науково-дослідного центру*

Військового інституту

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Pampukha Ihor

PhD in Technical Sciences, Associate Professor,

Head of the Research Center

Military Institute of Taras Shevchenko National University of Kyiv

ORCID: 0000-0002-4807-3984

Федченко Олексій Петрович

*кандидат військових наук, старший науковий співробітник,
старший науковий співробітник науково-дослідного центру*

Військового інституту

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Fedchenko Oleksii

PhD in Military Sciences, Senior Research Fellow,

Senior Research Fellow at the Research Center

Military Institute of Taras Shevchenko National University of Kyiv

ORCID: 0000-0003-1343-3828

Толок Ігор Вікторович

кандидат педагогічних наук, доцент

Командування Сухопутних військ

Tolok Ihor

PhD in Pedagogical Sciences, Associate Professor

Ground Forces Command

ORCID: 0000-0001-6309-9608

DOI: 10.25313/2520-2294-2023-10-9296

**СТВОРЕННЯ СТРУКТУРИ ПАСПОРТУ
(СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО) ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ЛЮДИНИ¹**

**CREATION OF A PASSPORT STRUCTURE
(SOCIO-ECONOMIC) TO ENSURE HUMAN
SOCIAL SECURITY**

¹ Статтю підготовлено в межах виконання проєкту НФД України «Нові геостратегічні загрози соціальній безпеці людини в умовах гібридної війни та шляхи їх запобігання» реєстраційний номер 2021.01/0239

Анотація. Дослідження присвячене створенню соціально-економічного паспорту деокупованих територій. Соціально-економічний паспорт – це характеристики, умови та показники, що визначають соціальний та економічний ландшафт окремої місцевості. Він надає огляд демографічного складу, економічної діяльності, інфраструктури, освіти, охорони здоров'я та інших важливих аспектів, які формують громаду. У межах даного дослідження виокремлено основні складові соціально-економічних паспортів, а відтак – соціально-економічного розвитку тих чи інших територій у складі України. Вгаючись до статистичних даних здійснено розрахунок ймовірності розвитку чи занепаду територій, враховуючи контекст тимчасової окупації та періоду до окупації. На підставі підрахунку ймовірності з'ясовано, чи були ефективними рішення посадових осіб, котрі мали доступ до розподілу фінансового ресурсу на потреби сталого соціально-економічного розвитку. У свою чергу, це дало змогу обґрунтувати необхідність проведення реформ, якщо такі будуть підтримані зі сторони більшості населення. Поняття соціально-економічного розвитку означає сприятливі кількісні, якісні та структурні довгострокові зміни, що відбуваються в економіці та суспільстві певної країни. Він також означає загальну тенденцію розвитку країни, регіону чи іншої територіальної одиниці у сфері всіх видів економічної, соціальної та культурної діяльності та відносин: соціально-виробничих і політико-конституційних. Питання вимірювання соціально-економічного розвитку є важливим та актуальним, враховуючи наявну повномасштабну військову агресію Росії. Систематичний моніторинг змін у сфері соціально-економічного життя тимчасово окупованих територій, є одним з найважливіших завдань сьогодення, зокрема, в системі забезпечення соціальної безпеки людини.

Ключові слова: соціально-економічний паспорт, тимчасово окуповані території, фінансовий ресурс, показник, індикатор, соціальна безпека людини.

Summary. The research is dedicated to the development of socio-economic profiles for temporarily occupied territories. A socio-economic profile consists of characteristics, conditions, and indicators that define the social and economic landscape of a specific locality. It provides an overview of demographic composition, economic activities, infrastructure, education, health-care, and other important aspects that shape a community. Within the scope of this study, the main components of socio-economic profiles are identified, and, consequently, the socio-economic development of various territories within Ukraine.

Utilizing statistical data, we calculate the likelihood of development or decline of territories, taking into account the context of temporary occupation and the period before occupation. Based on the probability calculations, we assess the effectiveness of decisions made by officials who had access to the distribution of financial resources for sustainable socio-economic development. This, in turn, justifies the need for reforms if supported by the majority of the population.

The concept of socio-economic development implies favorable long-term quantitative, qualitative, and structural changes that occur in the economy and society of a specific country. It also signifies the overall development trend of a country, region, or other territorial entity in all areas of economic, social, and cultural activities and relations, including socio-economic, production-related, and political-constitutional aspects. The issue of measuring socio-economic development is significant and relevant, especially considering the full-scale military aggression by Russia. Systematic monitoring of changes in the socio-economic life of temporarily occupied territories is one of the most crucial tasks in ensuring human social security.

Key words: Socio-economic passport, Temporarily occupied territories, Financial resource, Indicator, Metric, Human social security.

Постановка проблеми. Вимірювання соціально-економічного розвитку не належить до простих завдань, оскільки дослідженню підлягає багато різних сфер, подій, об'єктів та явищ. У результаті вимірювання отримують конкретні числа, які набувають форми показників або індикаторів. За своєю природою деякі з них мають аспекти, які важко виміряти або взагалі не піддаються вимірюванню, а вивчення взаємозв'язків між ними часто має опосередкований або відкладений характер. Труднощі у вимірюванні пов'язані як з обмеженістю статистичної інформації, тобто доступності джерел інформації, так і з довільними рішеннями дослідника, пов'язаними з включенням до дослідження тих чи інших питань або їх пропуском. Питання вимірювання соціально-економічного розвитку є важливим та актуальним, враховуючи наявну повномасштабну військову агресію Росії. Систематичний моніторинг змін у сфері соціально-економічного життя тимчасово окупованих територій, є одним з найважливіших завдань сьогодення

зокрема, в системі забезпечення соціальної безпеки людини. Разом з тим, це зауваження стосується деокупованих адміністративних одиниць, на котрі чекають низка трансформаційних, інтеграційних та глобалізаційних змін. Існує гіпотеза, котру варто перевірити, що моніторинг змін, які вписуються в широко зрозумілий соціально-економічний розвиток, використовується для перевірки основних цілей таких змін, пов'язаних з підвищенням рівня життя людей, а також є важливою передумовою для проведення соціально-економічної політики.

Оскільки Україною обраний шлях до європейської інтеграції, то він повинен збігатися з іншими учасниками, в тому числі з країнами-засновницями. Розробка соціально-економічних паспортів (профілів) окупованих територій, неможлива без їхньої фактичної деокупації. Разом з тим, проблемним питанням лишається наповнення даних паспортів відповідними соціально-економічними показниками, котрі є відображенням статистичних даних, зібраних за тривалий

проміжок часу. Це, у свою чергу, дасть можливість суттєво підвищити рівень обізнаності демографічною, соціальною, економічною, екологічною та іншими ситуаціями. За обізнаністю можливий процес ідентифікації проблемних питань, котрі у той чи інший спосіб призводять до систематичного занепаду загального рівня соціально-економічного побуту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Поняття соціально-економічного розвитку означає сприятливі кількісні, якісні та структурні довгострокові зміни, що відбуваються в економіці та суспільстві певної країни [1]. Він також означає загальну тенденцію розвитку країни, регіону чи іншої територіальної одиниці у сфері всіх видів економічної, соціальної та культурної діяльності та відносин: соціально-виробничих і політико-конституційних [2].

Серед науковців та дослідників існує спільна думка, що методичні та теоретичні підходи до дослідження соціально-економічного розвитку можна аналізувати з трьох різних точок зору: економічної, соціальної та суб'єктивної [3].

В економічному підході зазвичай береться до уваги критерій максимізації економічної корисності [4]. Велике значення надається доходу та його похідним (наприклад, споживчим витратам), які дають змогу виміряти досліджуване явище в числовій категорії. На жаль, такий підхід відображає лише частковий погляд на економічну реальність. Він не бере до уваги такі питання, як: природне середовище, стан здоров'я нації, освіта.

У соціальному підході використовується широкий спектр соціальних індикаторів. Зберігаючи неупереджений характер вимірювання, заповнюються прогалини в тих вимірах життя, які не досліджуються за допомогою економічних індикаторів (наприклад: індикатори участі в культурі). Соціальні індикатори використовуються переважно для опису та моніторингу соціальних тенденцій, виявлення проблем, визначення пріоритетів та оцінки соціально-економічної політики країн [5].

У рамках суб'єктивного підходу дослідження соціально-економічного розвитку пов'язане з використанням суб'єктивних індикаторів, відображених у формі суб'єктивних думок респондентів (наприклад, поточний індикатор споживчої довіри). Вони надають детальну та достовірну інформацію про ті аспекти життя, які неможливо дослідити за допомогою раніше згаданих показників [6]. Показники соціально-економічного розвитку можна класифікувати за різними критеріями. Беручи до уваги традицію використання (час і поширеність використання) даного показника, можна виділити традиційні та «альтернативні» показники. Традиційні заходи використовуються роками і сприймаються дослідниками як класичні, конвенційні, стандартні або, іншими словами, звичні заходи

об'єктивного чи суб'єктивного характеру. Тоді як «альтернативні» заходи розглядаються як додаткові (іноді протилежні) по відношенню до традиційних та офіційно прийнятих заходів. Здебільшого вони ґрунтуються на категоріях, не пов'язаних з цінністю (наприклад, показники зросту і маси тіла, показники захворюваності на окремі хвороби, показники використання енергії) [7].

Традиційні показники поділяються на об'єктивні та суб'єктивні. Об'єктивні показники можуть бути вартісними, тобто вираженими у грошових одиницях (наприклад, у доларах), і кількісними, тобто вираженими у натуральних одиницях (наприклад, у роках). Суб'єктивні показники виражають думку людей щодо обраних проблем соціально-економічного розвитку, в тому числі щодо рівня задоволення потреб людей. Для його визначення використовуються різні види прямих досліджень. У літературі та в економічній практиці роками точаться дискусії щодо об'єктивності та суб'єктивності показників, які можуть бути використані в дослідженнях обраних аспектів соціально-економічного життя. По суті, об'єктивний підхід зосереджується на вимірюванні так званих «твердих фактів» (наприклад, національного доходу на душу населення), а суб'єктивний підхід надає перевагу «м'яким фактам» (наприклад, задоволеності ситуацією з доходами у власному домогосподарстві). Беручи до уваги сферу досліджуваної економічної реальності, заходи соціально-економічного розвитку можна розділити наступним чином:

- часткові показники, тобто: одиничні, спеціалізовані або детальні — використовуються для оцінки одного, вузького елемента досліджуваної реальності (наприклад: відсоток домогосподарств, що мають комп'ютери з доступом до Інтернету);
- синтетичні — використовуються для оцінки економічної реальності або загальних умов життя суспільства у сферах, більших за окрему територію (наприклад, HDI — індекс людського розвитку). У цій групі додатково можна виділити глобальні показники. Це або однозначні показники, що є результатом різних вимірів суспільного життя, які неможливо відокремити і визначити їх вплив на досліджувану сферу (наприклад: валовий внутрішній продукт (ВВП) на душу населення або показник середньої тривалості життя чоловіків і жінок), або комбіновані індикатори, тобто показники, що використовуються для оцінки соціально-економічного розвитку, які отримуються шляхом емпіричного додавання певної кількості змінних — економічних, соціальних та інших (наприклад: індикатор, розрахований за Женевською методикою).

Об'єктивні синтетичні індикатори можна додатково розділити на:

- показники, що базуються на натуральних одиницях (наприклад, Женевський метод);

- показники, що базуються на вартісних одиницях (наприклад, ВВП на душу населення);
- змішані показники (наприклад, ІРЛП).

У групі вартісних показників також можна виділити:

- базові показники систем національних рахунків, наприклад: ВВП, валовий національний дохід (ВНД), показник глобальної норми споживання та показник розширеного споживання
- модифіковані показники систем національних рахунків, наприклад Індекс економічного добробуту MEW, Чистий національний добробут NNW, Індекс добробуту за економічними аспектами EAW, Індекс сталого економічного добробуту ISEW [8].

Зосереджуючись на основних показниках систем національних рахунків, варто зазначити, що ВВП та ВНД на душу населення є традиційно використовуваними показниками, з яких починається аналіз рівня економічного розвитку того чи іншого регіону. Розглядаючись як показники процвітання та економічні показники, вони ґрунтуються на матеріальному багатстві. Їх основні переваги пов'язані з низьким рівнем складності розрахунків та неупередженістю вимірювання [9]. Однак вищезгадані показники відображають лише середні значення, які відображають внутрішню структуру та диспропорції між окремими соціальними групами. Вони не враховують такі аспекти, як, наприклад, житлові умови, природне середовище, ринкова пропозиція, цінність вільного часу, дозвілля, а також обсяг і якість послуг, пов'язаних з такими сферами, як охорона здоров'я, освіта, культурні послуги та інші.

Критика ВВП як мірила соціально-економічного розвитку висловлюється багатьма визнаними і шанованими економістами, в тому числі лауреатами Нобелівської премії. Особливо значний внесок зробили у 2004 році Канеман, Крюгер, Шкаде, Шварц, Стоун [10]. У своїх дослідженнях вони торкалися таких питань: принципи коректного обчислення ВВП, лексикографічні уподобання, пов'язані із задоволенням базових потреб людини, емпіричні дослідження щастя, розподіл доходів, усереднений характер показника, врахування неринкового споживання та неформальних доходів, неврахування зовнішніх екологічних чинників та вичерпання природних запасів.

Соціально-економічний розвиток окремих територій — це зусилля та ініціативи, спрямовані на покращення добробуту, якості життя та економічних умов у досліджуваній місцевості. Він передбачає вирішення різних аспектів життя громад, включаючи економічні можливості, інфраструктуру, освіту, охорону здоров'я, соціальні послуги та екологічну стійкість. На нашу думку, ключові міркування щодо сприяння соціально-економічному розвитку територій включають наступні аспекти:

- Економічна диверсифікація: заохочення розвитку різноманітних економічних секторів та галузей у сільській місцевості, щоб зменшити залежність від обмежених джерел доходу. Це може включати сприяння диверсифікації сільського господарства, підтримку малих і середніх підприємств та стимулювання підприємництва.
- Розвиток інфраструктури: покращення сільської інфраструктури для сприяння економічній діяльності та підвищення якості життя. Це включає покращення зв'язку, транспортних мереж, доступу до ринків, доступності електроенергії, водопостачання, санітарно-гігієнічних умов та цифрового зв'язку.
- Сільське господарство та сільська промисловість: зміцнювати сільське господарство та сільську промисловість шляхом підтримки сучасних методів ведення сільського господарства, надання доступу до кредитів та технічної допомоги, покращення систем зрошення, сприяння переробці з доданою вартістю та забезпечення доступу фермерів до ринків збуту.
- Освіта та розвиток навичок: інвестувати в програми освіти та розвитку навичок, адаптовані до потреб сільських громад. Це включає покращення доступу до якісної освіти, професійно-технічної підготовки та просування можливостей навчання впродовж життя. Розвиток навичок може розширити можливості сільських мешканців використовувати різноманітні економічні можливості.
- Охорона здоров'я та соціальні послуги: забезпечити доступ до якісних медичних послуг у сільській місцевості шляхом покращення медичних закладів, розвитку телемедицини та підтримки медичних працівників у сільській практиці. Крім того, забезпечити доступ до соціальних послуг, таких як програми соціального забезпечення, доступне житло та ініціативи з розвитку громад.
- Доступ до фінансових послуг: покращити доступ до фінансових послуг, таких як банківські послуги та мікрофінансування, для сільських мешканців. Спрощення доступу до кредитних, ощадних та страхових послуг може підтримати підприємництво, інвестиції та фінансову стабільність у сільських громадах.
- Екологічна стійкість: сприяти впровадженню сталих практик та екологічного менеджменту на сільських територіях. Заохочувати впровадження екологічно чистих методів ведення сільського господарства, використання відновлюваних джерел енергії, збереження природних ресурсів та програм з підвищення екологічної обізнаності.
- Соціальний та культурний розвиток: підтримувати соціальний та культурний розвиток шляхом збереження місцевих традицій, сприяння залученню громади та зміцнення соціальної згуртованості в сільській місцевості. Це може включати організацію громадських заходів, підтримку заходів

з охорони культурної спадщини та сприяння розвитку соціальних мереж.

- Партисипативний підхід: залучати місцеві громади, зацікавлені сторони та низові організації до процесів прийняття рішень, пов'язаних із сільським розвитком. Впроваджувати підходи, що враховують місцеві знання та дають можливість сільським мешканцям брати активну участь у формуванні своїх громад.

Соціально-економічний розвиток окупованих територій можливий лише після фактичного звільнення цих територій від держави-окупанта. Після деокупації захоплених територій, соціально-економічний розвиток вимагає комплексного та багатовимірного підходу, який враховує унікальні виклики та можливості територій. Зосередившись на покращенні економічних можливостей, інфраструктури, освіти, охорони здоров'я та соціальних послуг, можна досягти сталого розвитку та підвищення добробуту громад.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Важливим кроком у розбудові деокупованих територій є створення соціально-економічного паспорту деокупованих територій. Соціально-економічний паспорт — це характеристики, умови та показники, які визначають соціальний та економічний ландшафт окремої місцевості. Він надає огляд демографічного складу, економічної діяльності, інфраструктури, освіти, охорони здоров'я та інших важливих аспектів, які формують громаду. У межах даного дослідження, необхідно виокремити основні складові соціально-економічних паспортів, а відтак — соціально-економічного розвитку тих чи інших територій у складі України. Вдаючись до статистичних даних здійснюється розрахунок ймовірності розвитку чи занепаду територій, враховуючи контекст тимчасової окупації та періоду до окупації. На підставі підрахунку ймовірності, також, можливо з'ясувати, чи були ефективними рішення посадових осіб, котрі мали доступ до розподілу фінансового ресурсу на потреби сталого соціально-економічного розвитку. У свою чергу, це дасть нам змогу обґрунтувати необхідність проведення реформ, якщо такі будуть підтримані зі сторони більшості населення.

Виклад основного матеріалу. При дослідженні соціально-економічного розвитку використовуються різноманітні показники, що дозволяють, серед іншого, описувати та оцінювати стан економіки в цілому та її секторів, оцінювати наслідки діяльності ринкових суб'єктів та відстежувати тенденції в різних сферах соціально-економічного життя в часовому та просторовому розрізах. При цьому слід підкреслити, що з точки зору суб'єктів споживання соціально-економічний розвиток проявляється насамперед у поліпшенні умов життя населення, в забезпеченні соціальної безпеки людини, а основними інструментами його опису та

оцінки є індикатори споживання. Їх використання забезпечує широкі можливості вимірювання, але це вимірювання вимагає точного відбору змісту та масштабу аналізу.

Аналіз з використанням індикаторів застосування можна проводити на мікро- та макроекономічному рівні. Кожного разу вибір конкретних показників має бути продиктований змістовними та формально-статистичними передумовами. Конкретні методологічні рішення щодо використання показників споживання як вимірників соціально-економічного розвитку проходили різні фази зростання та спаду інтересу дослідників.

На соціально-економічний розвиток окупованих територій можуть впливати безліч показників. Ось деякі ключові фактори, які, на нашу думку, слід враховувати для оцінювання соціальної безпеки людини:

1. Політична стабільність і безпека: наявність стабільного політичного середовища та безпеки має вирішальне значення для соціально-економічного розвитку. Окупація часто призводить до політичної нестабільності та викликів у сфері безпеки, що може перешкоджати інвестиціям, порушувати економічну діяльність та стримувати міжнародну участь.

2. Доступ до ресурсів: окуповані території можуть стикатися з обмеженнями доступу до власних природних ресурсів, таких як земля, вода, корисні копалини та енергія. Контроль і обмеження над ресурсами можуть вплинути на економічний потенціал території, зачіпаючи такі сектори, як сільське господарство, видобуток корисних копалин і виробництво енергії.

3. Торгівля та доступ до ринків: бар'єри в торгівлі, встановлені державою-окупантом або міжнародними нормами, можуть перешкоджати економічному зростанню окупованих територій. Обмежений доступ до ринку обмежує можливість експорту товарів і послуг, перешкоджаючи розвитку промисловості та можливостей працевлаштування.

4. Розвиток інфраструктури: належна інфраструктура, включаючи транспортні мережі, енергетичні мережі, телекомунікації та основні комунальні послуги, має важливе значення для економічного розвитку. Окупація може порушувати або перешкоджати розвитку інфраструктури, впливаючи на зв'язок і торгівлю всередині території та із зовнішнім світом.

5. Міжнародне визнання та підтримка: рівень міжнародного визнання та підтримки окупованої території може суттєво вплинути на її соціально-економічний розвиток. Міжнародне визнання може відкрити двері для встановлення дипломатичних зв'язків, укладення торговельних угод та отримання фінансової допомоги, сприяючи економічному зростанню та інвестиціям.

6. Інвестиції та допомога: наявність прямих іноземних інвестицій та допомоги для розвит-

ку може відігравати значну роль у формуванні соціально-економічного розвитку окупованих територій. Інвестиції та допомога можуть сприяти розвитку інфраструктури, підприємництва, створенню робочих місць та розбудові потенціалу.

7. Нормативно-правове середовище: нормативно-правова база на окупованих територіях, зокрема закони, що стосуються прав власності, оподаткування та регулювання бізнесу, можуть перешкоджати економічному розвитку. Після деокупації територій необхідно створити відповідне середовище, яке сприятиме залученню інвестицій, захищатиме права власності, заохочуватиме підприємство та стимулюватиме зростання.

8. Людський капітал та освіта: якість людського капіталу, доступ до освіти та програм розвитку навичок є критично важливими факторами соціально-економічного розвитку. Окупація широко порушує освітні системи та обмежує можливість для набуття знань і навичок, негативно впливаючи на загальний розвиток людського капіталу.

9. Міжнародні санкції та обмеження: накладення міжнародних санкцій або обмежень на державу-окупанта може опосередковано вплинути на соціально-економічний розвиток окупованих територій. Такі заходи можуть обмежувати торгівлю, фінанси та доступ до міжнародних ринків, впливаючи на загальний економічний добробут.

Важливо зазначити, що соціально-економічний розвиток окупованих територій є складним питанням, на яке впливають численні взаємопов'язані фактори. Конкретні обставини та динаміка розвитку кожної окупованої території можуть суттєво відрізнятися, що призводить до варіацій у впливі цих індексів.

У межах даного наукового дослідження, нам необхідно визначити основні показники соціально-економічного розвитку територій.

Розробка паспортів передбачає передусім збір статистичних даних за тривалий період. Таким чином, ми матимемо доступ до чисельної загальної вибірки, що, у свою чергу, мінімізує похибку під час підрахунку ймовірності покращення соціально-економічного стану деокупованих територій.

Маючи статистичні дані за визначеними складовими соціально-економічних паспортів, нам необхідно провести попередній аналіз цих даних. Для цього ми використаємо методіку розвідувального аналізу даних (далі — РАД).

РАД — це важливий початковий крок в аналізі набору даних. Він передбачає вивчення та узагальнення основних характеристик, закономірностей та ідей, що містяться в даних. Аналіз даних допомагає зрозуміти структуру, розподіл і взаємозв'язки змінних, а також виявити потенційні викиди або пропущені значення. Ось деякі ключові концепції та методи, що використовуються в аналізі даних:

- узагальнення набору даних за допомогою статистичних показників, таких як середнє значення, медіана, мінімум, максимум, стандартне відхилення та квартилі. Ці показники дають загальне уявлення про основну тенденцію, варіабельність і розподіл змінних;
- візуалізація даних — це ефективний спосіб отримати уявлення та виявити закономірності шляхом створення графічних зображень змінних, використовуючи гістограми, стовпчикові діаграми, діаграми розсіювання, секторні діаграми або лінійні діаграми. Методи візуалізації допомагають зрозуміти розподіл даних, взаємозв'язки між змінними та потенційні відхилення;
- визначення відсутніх значень в наборі даних з метою вирішення, як з ними поводитися (наприклад, врахувати або видалити). Необхідно використовувати різні статистичні методи візуалізації, такі як діаграми розсіювання або секторні діаграми, щоб виявити пропуски, які можуть бути присутніми в даних;
- вивчення розподілу кожної змінної, щоб зрозуміти їхні форми та характеристики. Найпоширеніші розподіли включають нормальний (дзвоноподібний), асиметричний (асиметричний), бімодальний (два піки) або рівномірний (постійний). Інструменти, такі як гістограми або графіки щільності ядра, можуть допомогти візуалізувати розподіл.
- дослідити зв'язки між змінними, обчислюючи кореляції, створюючи діаграми розсіювання або використовуючи візуалізацію теплових карт. Кореляційні матриці або діаграми розсіювання дають уявлення про силу та напрямок зв'язків, що дозволяє ідентифікувати потенційно пов'язані змінні;
- якщо дані містять категоріальні змінні, необхідно виконати групування або стратифікацію для порівняння розподілу числових змінних у різних групах. Для візуалізації групових відмінностей корисними є секторні діаграми або гістограми.
- генерування гіпотез: РАД часто слугує відправною точкою для генерування гіпотез або дослідницьких питань для подальшого вивчення за допомогою статистичних висновків або методів моделювання.

Розвідувальний аналіз даних дозволяє отримати всебічне розуміння набору даних, що допомагає у прийнятті рішень щодо відповідного моделювання або аналітичних підходів. Використовуючи низку методів, РАД надає цінну інформацію про основні характеристики даних, розкриваючи потенційні зв'язки, закономірності та відхилення.

Аналіз та прогнозування рівня скоординованого розвитку соціально-економічної системи окупованих територій відіграють важливу роль у скоординованому розвитку агломерацій та покращують переваги регіонального скоординованого розвитку в Україні. Ми можемо припустити, що тимчасово

окуповані території можуть бути ключовим джерелом для економічного розвитку України в цілому. Разом з тим, покращення рівня скоординованого розвитку соціально-економічної системи окупованих територій може призвести до значного збільшення регіонального скоординованого розвитку країни лише у випадку деокупації цих територій.

В публікаціях Жао та інші наводять припущення, що технологія інтелектуального аналізу даних може виявити важливу інформацію за великими обсягами даних шляхом побудови моделі прогнозування рівня скоординованого розвитку соціально-економічної системи території, а потім працювати більш ефективно [11]. З метою більш ефективного прогнозування рівня скоординованого розвитку регіональної соціально-економічної системи, експерти провели численні прогнозні моделювання і досягли певного ефекту, але рівень точності цих моделей є недостатньо високим [11].

Однак, для проведення цієї роботи в українських реаліях, необхідно використати дані по регіонах, які можуть бути надані лише міськими та сільськими агломераціями. Так, щонайменше, необхідно оперувати наступними економічними параметрами:

- ВВП на душу населення;
- дохід на душу населення;
- чистий дохід на одного жителя.

Індикатори соціального прогресу мають вимірюватися щонайменше наступними параметрами:

- бюджетні видатки на душу населення;
- рівень охоплення молодших класів середньої школи;
- середня кількість лікарів на тисячу осіб;
- рівень споживання води;
- рівень покриття національною (українською) телевізійною мережею.

Набори даних мають бути зібрані щонайменше за 20 років. Таким чином, буде можливим використати ці дані як вхідні дані для обчислення коефіцієнтів, котрі виступатимуть критеріями оцінки для параметра ступеня скоординованого розвитку соціально-економічної системи регіону.

Основою ж концепції сталості скоординованого розвитку є взаємодія між антропогенними та природними елементами в економічному, екологічному, соціальному та інституційному аспектах функціонування, які пов'язані між собою і, таким чином, через складні процеси сприяють довготривалості розвитку [11]. Тому сьогодні захист ландшафту і традицій, належним чином пов'язаний із сучасною соціальною, політичною та економічною ситуацією, культурними і технологічними досягненнями та змінами в навколишньому середовищі, має бути одним із головних питань, які слід брати до уваги в політиці та управлінні територіями, у тому числі з метою забезпечення соціальної безпеки людини..

Ось деякі ключові компоненти соціально-економічного паспорту деокупованих територій, які, на нашу думку, мають так чи інакше бути включеними до загальної статистики:

1. Демографічна ситуація:

- проаналізувати чисельність населення, темпи зростання, віковий розподіл, гендерний склад та етнічне розмаїття місцевості;
- зрозуміти моделі міграції між селом і містом та динаміку населення, щоб дослідити мінливі демографічні тенденції.

2. Економічна діяльність:

- дослідити домінуючі економічні сектори та види діяльності на сільській території, а саме: сільське господарство, тваринництво, рибальство, лісове господарство, гірничодобувна промисловість, переробна промисловість, сфера послуг або туризм;
- оцінити внесок кожного сектору в місцеву економіку та визначити існуючі можливості та виклики.

3. Доходи та зайнятість:

- вивчити рівень доходів, структуру зайнятості та джерела засобів до існування в сільській громаді;
- проаналізувати розподіл доходів, включаючи такі показники, як рівень бідності та нерівність у доходах;
- визначити сектори та професії, які сприяють місцевій зайнятості.

4. Інфраструктура:

- оцінити стан інфраструктури на деокупованих територіях, включаючи дорожні мережі, транспортні системи, доступ до електроенергії та чистої води, телекомунікації та підключення до Інтернету;
- оцінити адекватність інфраструктури у підтримці економічної діяльності та покращенні якості життя.

5. Освіта та грамотність:

- оцінити доступність та якість освітніх закладів і програм місцевості;
- проаналізувати рівень грамотності, рівень охоплення навчанням, рівень освіти та наявність можливостей для професійного навчання або підвищення кваліфікації.

6. Охорона здоров'я та індикатори здоров'я:

- вивчити наявність та доступність закладів охорони здоров'я, медичних працівників та медичних послуг;
- проаналізувати показники здоров'я, такі як рівень дитячої смертності, очікувана тривалість життя, поширеність захворювань, охоплення вакцинацією та доступ до медичного страхування.

7. Соціальні послуги:

- оцінити надання соціальних послуг на деокупованій території, включаючи програми соціального забезпечення, житлові умови, громадські центри та культурні об'єкти;
- оцінити наявність та ефективність програм, спрямованих на вразливі групи населення, такі як діти, люди похилого віку та особи з інвалідністю.

Таблиця 1

Перелік індикаторів, що описують фінансове становище та демографічний потенціал громад

№ п/п	Назва групи індикаторів / індикатори	Одиниці вимірювання
Фінансове становище		
1.	Операційний профіцит / загальний дохід (коефіцієнт платоспроможності бюджету) (операційний профіцит = загальний дохід — дохід від власності — поточні витрати)	%
2.	Власний дохід / загальний чистий дохід (коефіцієнт фінансової незалежності)	%
3.	Частка в податках, що формують доходи державного бюджету * / кількість жителів (показник фіскального багатства на душу населення)	грн
4.	Місцеві податки / доходи населення (фіскальне багатство на душу населення)	грн
5.	Місцеві податкові надходження / поточні надходження (індикатор податкової автономії)	%
6.	Інвестиційні витрати / загальні витрати (інвестиційна привабливість) індекс	%
7.	Доходи від трансфертів / загальні доходи (коефіцієнт фінансового втручання держави)	%
8.	Видатки на освіту та виховання / кількість мешканців	грн
9.	Видатки на житлове господарство / кількість мешканців	грн
10.	Видатки на охорону здоров'я / кількість мешканців	грн
11.	Видатки на міське господарство та охорону навколишнього середовища / кількість мешканців	грн
12.	Видатки на громадську безпеку та пожежну охорону / кількість мешканців	грн
13.	Видатки на державне управління / кількість населення	грн
14.	Витрати на сільське господарство та мисливство / кількість мешканців	грн
15.	Власний відсоток / дохід (коефіцієнт обслуговування боргу)	%
Демографічний потенціал		
16.	Рівень демографічної залежності для людей похилого віку	осіб
17.	Природний приріст на 1000 жителів	осіб
18.	Сальдо міграції на 1000 жителів	осіб
19.	Безробітні, зареєстровані в регіонах, на 1 000 мешканців	осіб
20.	Люди, які працюють в регіонах, на 1000 мешканців	осіб

Таблиця 2

Перелік індикаторів, що описують економічну продуктивність, соціальне благополуччя та суб'єктивні фактори

Тип	Індикатор
<i>Економічна продуктивність</i>	Третинний сектор економіки
	Співвідношення вторинного та третинного сектору економіки
	ВВП на душу населення
	Доходи місцевих бюджетів
	Загальний обсяг роздрібного продажу споживчих товарів
<i>Соціальне благополуччя</i>	Кількість студентів вищих навчальних закладів
	Кількість ліжок у закладах охорони здоров'я
	Зареєстровані безробітні в міській місцевості
	Вітчизняні патенти на винаходи
	Загальна кількість тиражів у громадських бібліотеках
<i>Навколишнє середовище</i>	Довжина міських каналізаційних труб (км)
	Площа доріг на душу населення
	Громадські зелені насадження на душу населення
	Обсяги вивезення сміття

8. Землекористування та природні ресурси:

- зрозуміти структуру землекористування та використання природних ресурсів у сільській місцевості;
- проаналізувати розподіл сільськогосподарських земель, лісів, водних ресурсів та потенціал для сталого управління ресурсами.

9. Зв'язок та доступ:

- оцінити доступність деокупованих територій до ринків, соціальних послуг та економічних можливостей;
- проаналізувати транспортні мережі, зв'язок з іншими територіями та зв'язок із сусідніми регіонами.

10. Екологічна стійкість: оцінити стан довкілля та практики сталого розвитку місцевості. Це включає моніторинг екологічних показників, оцінку впливу економічної діяльності на навколишнє середовище та визначення ініціатив щодо збереження довкілля.

11. Управління та місцеві інституції:

- розуміння структур управління, органів місцевого самоврядування та громадських організацій,

які відіграють роль у соціально-економічному розвитку деокупованих територій;

- оцінити ефективність механізмів управління у задоволенні потреб та інтересів населення.

Аналізуючи ці ключові компоненти, соціально-економічний паспорт деокупованих територій дає комплексне розуміння сильних і слабких сторін, можливостей та викликів, що існують у громаді. Він слугує основою для формування політики, що ґрунтується на фактах, та розробки цільових заходів для підтримки сталого та інклюзивного розвитку.

Таким чином, узагальнюючи вищезазначене дослідження можна представити структуру паспорта (соціально-економічного) для забезпечення соціальної безпеки людини представлено в таблицях 1, 2.

Водночас, на нашу думку, перелік цих показників не є вичерпним, оскільки у межах даного дослідження ми не можемо виокремити безліч суб'єктивних показників, котрі є характерними для того чи іншого регіону. Саме тому, наша пропозиція включає об'єктивні показники та деякі суб'єктивні, враховуючи контекст військової кризи та актуальність проблеми забезпечення соціальної безпеки людини.

Література

1. UNDP Annual Report 2012. *United Nations Development Programme: вебсайт*. URL: <https://www.undp.org/publications/undp-annual-report-2012> (дата звернення: 09.08.2023).
2. Grzebyk M., Stec M. Social and economic development of Ukraine in comparison to European Union member states: statistical evaluation. *Економічний часопис-XXI*. 2014. № 5–6. С. 17–21.
3. Sirgy M. J., Michalos A. C., Ferriss A. L., Easterlin R. A., Patrick D., Pavot W. The Quality-of-Life (QOL) Research Movement: Past, Present, and Future. *Social Indicators Research*. 2006. 76(3). P. 343–466. doi: <https://doi.org/10.1007/s11205-005-2877-8>.
4. Dasgupta P. *Human Well-Being and the Natural Environment*. Oxford University Press, 2001.
5. Holl A. Transport Infrastructure, Agglomeration Economies, and Firm Birth: Empirical Evidence from Portugal. *Journal of Regional Science*. 2004. Vol. 44, Is. 4. P. 693–712. URL: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/j.0022-4146.2004.00354.x> (дата звернення: 09.08.2023).
6. Grzega U. Modernising Consumption in Poland in the EU Background in 2004–2012. *Economics & Sociology*. 2014. 7. P. 20–33. doi: <https://doi.org/10.14254/2071-789X.2014/7-2/>.
7. Sas A. Change in the final consumption expenditure in Poland from 2018 to 2022. *Statista: вебсайт*. 2023. URL: <https://www.statista.com/statistics/1287460/poland-change-in-the-final-consumption-expenditure/> (дата звернення: 09.08.2023).
8. Grzega U. Tradycyjne i alternatywne mierniki poziomu życia ludności w ujęciu teoretycznym. *Problemy Ekonomiczne. Globalizacja. Liberalizacja. Etyka*. 2015. 10. P. 77–87.
9. Gorobievski S., Nädrag L. The worldwide methodologies for assessing living standards. *Economics, Management, and Financial Markets*. 2011. 6(1). P. 640–649.
10. Kahneman D., Krueger A. B., Schkade D., Schwarz N., Stone A. Toward National Well-Being Accounts. *American Economic Review*. 2004. 94(2). P. 429–434. doi: <https://doi.org/10.1257/0002828041301713>.
11. Gobattoni F., Pelorosso R., Leone A., Ripa M. N. Sustainable rural development: The role of traditional activities in Central Italy. *Land Use Policy*. 2015. 48. P. 412–427. doi: <https://doi.org/10.1016/j.landusepol.2015.06.013>.

References

1. UNDP Annual Report 2012. *United Nations Development Programme: website*. Retrieved from <https://www.undp.org/publications/undp-annual-report-2012>.
2. Grzebyk, M., & Stec, M. (2014). Social and economic development of Ukraine in comparison to European Union member states: statistical evaluation. *Ekonomichnyi chasopys-XXI — Economic magazine-XXI*, 5–6, 17–21.

3. Sirgy, M. J., Michalos, A. C., Ferriss, A. L., Easterlin, R. A., Patrick, D., & Pavot, W. (2006). The Quality-of-Life (QOL) Research Movement: Past, Present, and Future. *Social Indicators Research*, 76 (3), 343–466. doi: <https://doi.org/10.1007/s11205-005-2877-8>.
4. Dasgupta, P. (2001). *Human Well-Being and the Natural Environment*. Oxford University Press.
5. Holl, A. (2004). Transport Infrastructure, Agglomeration Economies, and Firm Birth: Empirical Evidence from Portugal. *Journal of Regional Science*, 44, 4, 693–712. Retrieved from <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/j.0022-4146.2004.00354.x> (дата звернення: 09.08.2023).
6. Grzega, U. (2014). Modernising Consumption in Poland in the EU Background in 2004–2012. *Economics & Sociology*, 7, 20–33. doi: <https://doi.org/10.14254/2071-789X.2014/7-2/>.
7. Sas, A. (2023). Change in the final consumption expenditure in Poland from 2018 to 2022. *Statista: website*. Retrieved from <https://www.statista.com/statistics/1287460/poland-change-in-the-final-consumption-expenditure/> (дата звернення: 09.08.2023).
8. Grzega, U. (2015). Tradycyjne i alternatywne mierniki poziomu życia ludności w ujęciu teoretycznym. *Problemy Ekonomiczne. Globalizacja. Liberalizacja. Etyka*, 10, 77–87.
9. Gorobievski, S., & Nädrag, L. (2011). The worldwide methodologies for assessing living standards. *Economics, Management, and Financial Markets*, 6(1), 640–649.
10. Kahneman, D., Krueger, A. B., Schkade, D., Schwarz, N., & Stone, A. (2004). Toward National Well-Being Accounts. *American Economic Review*, 94(2), 429–434. doi: <https://doi.org/10.1257/0002828041301713>.
11. Gobattoni, F., Pelorosso, R., Leone, A., & Ripa, M. N. (2015). Sustainable rural development: The role of traditional activities in Central Italy. *Land Use Policy*, 48, 412–427. doi: <https://doi.org/10.1016/j.landusepol.2015.06.013>.